

УДК 336:631.16
JEL: Q12, Q14

Вікторія Мірошниченко

*ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
Україна*

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто базові та специфічні принципи й підходи до оцінки фінансового потенціалу підприємства. Охарактеризовано методичні підходи вибору оцінки фінансового потенціалу аграрних підприємств з урахуванням переваг і недоліків, а також характеристики кожного методу. Досліджено сукупність показників, які необхідно відобразити, здійснюючи оцінку фінансового потенціалу підприємства. Обґрунтовано концептуальні підходи до оцінки фінансового потенціалу аграрного підприємства.

Ключові слова: фінансовий потенціал, принципи, оцінка, управління, ефективність, формування, показники, аграрне підприємство.

Викторія Мирошниченко

*ГВУЗ «Херсонский государственный сельскохозяйственный университет»
Украина*

ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ФИНАНСОВОГО ПОТЕНЦИАЛА АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Рассмотрены базовые и специфические принципы и подходы к оценке финансового потенциала предприятия. Охарактеризованы методические подходы выбора оценки финансового потенциала аграрных предприятий с учетом преимуществ и недостатков, а также характеристики каждого метода. Исследована совокупность показателей, которые необходимо отражать, осуществляя оценку финансового потенциала предприятия. Обоснованы концептуальные подходы к оценке финансового потенциала аграрного предприятия.

Ключевые слова: финансовый потенциал, принципы, оценка, управление, эффективность, формирование, показатели, аграрное предприятие.

Victoria Miroshnichenko

*SHEE «Kherson State Agrarian University»
Ukraine*

APPROACHES TO THE EVALUATION OF FINANCIAL POTENTIAL OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

We consider the basic principles and specific approaches to assessing the financial potential of the enterprise. The methodological approaches for choosing assessing the financial potential of agricultural enterprises taking into account the strengths and weaknesses, and characteristics of each method is characterized in the article. Set of indicators to be making its assessment to reflect the financial capacity of the enterprise is considered. The relationship management functions using the financial potential of agricultural enterprises, which is the basis of development strategy is proven. The application of modern methodological approaches for assessing the financial potential of agricultural enterprises is proposed. Conceptual approaches to assess the financial capacity of the agricultural enterprises based on a resource, efficient and resource efficient approaches are investigated.

Key words: *financial potential, principles, evaluation, management, efficiency, development, performance, agricultural enterprise.*

Постановка проблеми. В умовах ринкових відносин аграрні підприємства зазнали суттєвих змін щодо технологій і методики оцінки фінансового потенціалу, результатів діяльності й визначення стратегії майбутнього розвитку підприємства, урахуваючи його фінансовий потенціал. Проте виокремити загальну методику оцінки фінансового потенціалу неможливо, кожне підприємство застосовує методику оцінки на власний розсуд, спираючись на індивідуальні особливості функціонування та розвитку. Отже, постає питання вибору інструментарію оцінки фінансового потенціалу, що дозволить оперативно виявляти внутрішні потенційні можливості й недоліки підприємства, виявляти приховані резерви для підвищення ефективності його діяльності, урахуваючи специфіку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика дослідження сутності фінансового потенціалу аграрних підприємств, механізмів його формування та використання є сферою наукових досліджень таких учених, як: О. В. Березін, Л. М. Березіна, Н. В. Бутенко [1], С. В. Генералова [2], А. І. Ковальов, В. П. Привалов [3], А. Г. Костирко [4], Е. В. Лапін [5], М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі [6], І. П. Отенко [7], А. Л. Сабадирьова, О. М. Бабій, Т. В. Куклінова, Д. Є. Салавеліс [8], Н. С. Танклевська, О. О. Супрун [9, 10], Н. В. Трусова [16], О. С. Федонін, І. М. Репіна, О. І. Олексюк [11], О. В. Шеліхова, О. Д. Гладка, О. Ю. Андреева [12], В. Й. Шиян, О. В. Олійник [13], С. С. Шумська [14], А. Е. Юзефович [15]. Разом з тим окремі аспекти цієї багатогранної проблеми залишаються дискусійними і потребують дальшого дослідження. До них належать вивчення концептуальних підходів до методики оцінки фінансового потенціалу аграрного підприємства.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є систематизація наявних підходів до висвітлення загальних принципів і підходів до оцінки фінансового потенціалу аграрного підприємства, а також формування концептуальних засад ефективного управління ним.

Виклад основного матеріалу дослідження. Велика кількість авторів стверджують, що для оцінки потенціалу підприємства необхідно використовувати окремі показники, що характеризують окремі елементи

потенціалу, а інші зазначають, що для оцінки потенціалу необхідний узагальнювальний показник. Так, А. Е. Юзефович стверджує, що кількісні та якісні зміни в сукупності ресурсів галузі необхідно виразити єдиним узагальнювальним показником [15, с. 23].

У 80-ті роки В. Й. Шиян запропонував достатньо велику кількість методів оцінки ресурсного та виробничого потенціалу, але, враховуючи позитивні та негативні моменти методичних підходів, кожен із них не може претендувати на вичерпне рішення проблеми оцінки потенціалу [13, с. 24].

Під час оцінки фінансового потенціалу аграрного підприємства важливо дотримуватися певних принципів. Загальновідома класифікація принципів виокремлює такі групи (рис. 1).

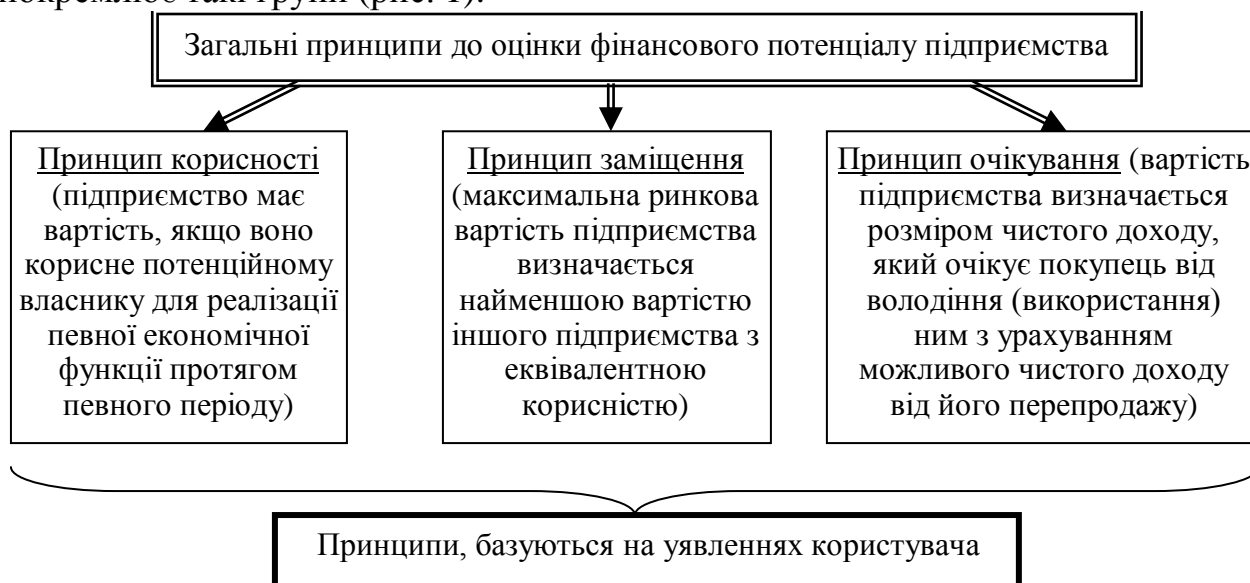

Рис. 1. Загальні принципи оцінки фінансового потенціалу підприємства

Джерело: згруповано автором за даними [13].

Основою методології оцінки наявності фінансового потенціалу є базові та специфічні принципи, які враховують вимоги саме щодо оцінки за певним напрямом [9, с. 262–270]. У міжнародних і національних стандартах оцінки, спеціальній літературі з оцінної діяльності виділяють такі групи взаємозалежних принципів оцінки [6, с. 292]: засновані на уявленнях власників; пов'язані з експлуатацією власності; зумовлені дією ринкового середовища; найліпшого та найефективнішого використання.

До складу першої групи принципів відносять принципи корисності, заміщення й очікування. Принцип корисності базується на постулаті, що будь-яке підприємство має вартість, якщо воно корисне потенційному власнику для реалізації певної економічної функції протягом певного періоду. Чим більшою є корисність, тим вищою є величина оцінної вартості. Із цього витікає принцип очікування. Корисність визначається тим, як наразі оцінюють прогнозовані майбутні доходи. Принцип очікування полягає у визначенні поточної вартості доходу, який можна отримати в майбутньому від володіння власністю. Друга група принципів оцінки зумовлена експлуатацією власності та пов'язана з

уявленнями виробників. Частіше дослідники виділяють принципи чинників виробництва, залишкової продуктивності, внеску та збалансованості [4, 8].

Ми погоджуємося з думкою науковців О. С. Федоніна, І. М. Репіної, О. І. Олексюка, які пропонують використовувати такі принципи оцінки фінансового потенціалу підприємства (рис. 2): системність, цільова орієнтація, економічна самостійність, узгодженість, адекватність, соціальна справедливість [11, с. 164].

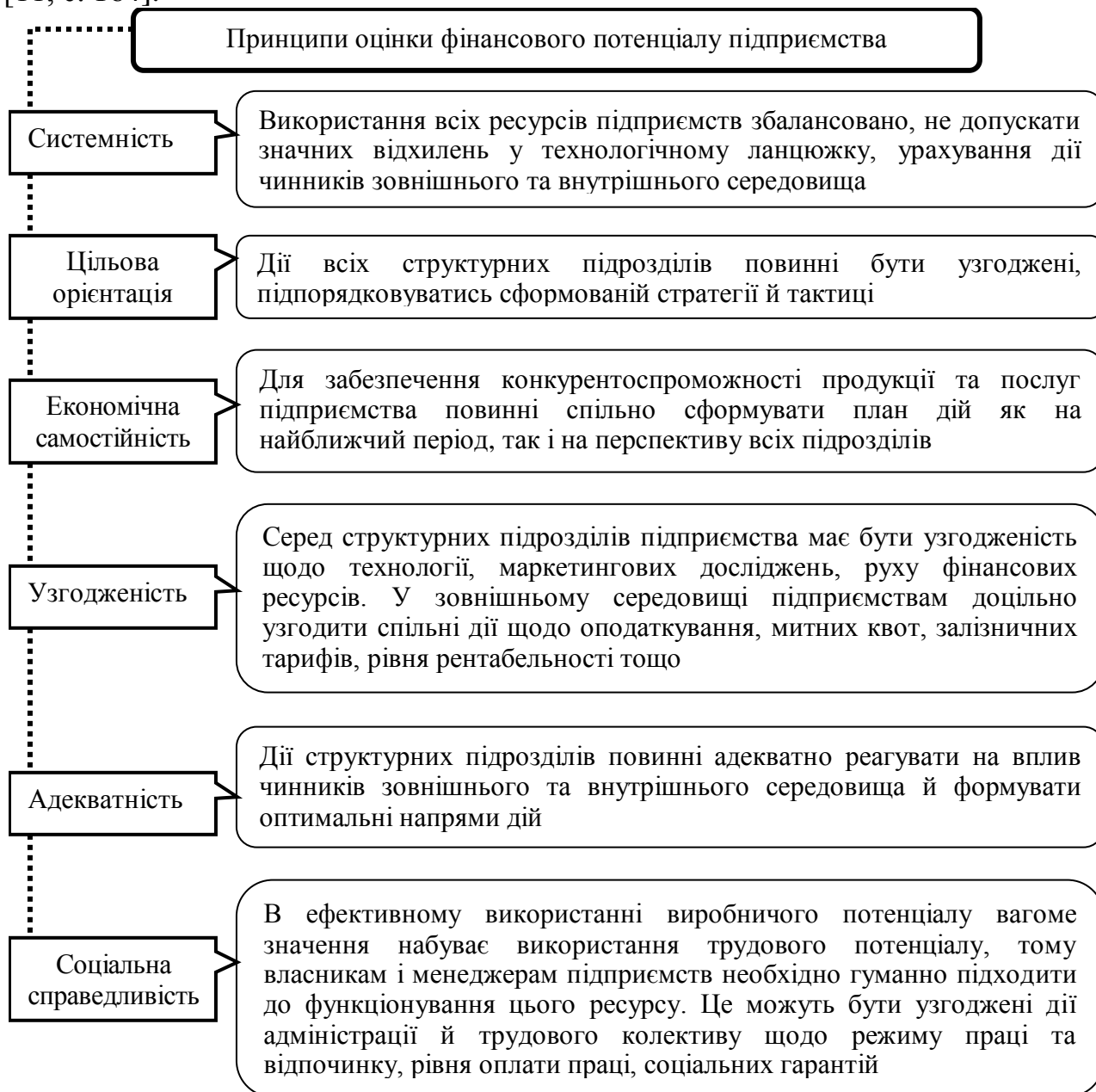

Рис. 2. Принципи оцінки фінансового потенціалу підприємства

Джерело: згруповано автором за даними [14].

Реалізація цих принципів сприятиме більш оптимальному використанню складників фінансового потенціалу, притаманних саме аграрним підприємствам [10, с. 35–39]. Отже, теоретичною базою процесу оцінки фінансового потенціалу є набір оцінних принципів, які являють собою основні правила, що є

основою методичних підходів, відображають чинники й закономірності формування фінансового потенціалу, регулюють процедурний бік методології й методики, тобто принципи спрямовують процес оцінки, який здійснюють з використанням певних методів. Під час обґрунтування вибору методичних підходів для оцінки фінансового потенціалу аграрних підприємств необхідно враховувати переваги й недоліки кожного з них (табл. 1).

Таблиця 1

Методичні підходи до оцінки фінансового потенціалу аграрних підприємств

Назва методу	Характеристика методу	Переваги методу	Недоліки методу
Доходний підхід	визначення поточної вартості майбутніх доходів, що виникають у результаті використання вартості й можливого дальшого продажу. Чим більший дохід, що приносить об'єкт оцінки, тим більша величина його ринкової вартості	- урахує ринкові умови; - можливість оцінити майбутню дохідність фінансового потенціалу; - урахує економічне застосування	- неточність результатів; - трудомісткість прогнозування; - оцінка виникнення ризиків
Витратний підхід	базується на принципах заміщення, найкращого та найефективнішого використання, збалансування. Чим менше витрати, тим більше величина його ринкової вартості	- дозволяє оцінити як внутрішні особливості підприємства, так і ринкову ситуацію; - дозволяє оцінити співвідношення попиту й пропозиції; - достовірність оцінки фактичної інформації і точність розрахунків, урахуваючи специфіку підприємства	- трудомісткість прогнозування; - наявність ризиків; - трудомісткість збирання інформації; - необхідність виконання складних корегувань;
Порівняльний підхід	ефективний у випадку функціонування активного ринку за наявності інформації, що використовують у зіставленні: характеристика та місце розташування підприємства; умови фінансування тощо. Використовують для виявлення розбіжностей і внесення своєчасних поправок	- оцінка точності розрахунків витрат на створення підприємства та визначення його потенціалу; - оцінка складників фінансового потенціалу; - можливий лише для деяких підприємств	- обмежене використання ринкової інформації в оцінці; - не враховує ефективність використання активів і вартість деяких нематеріальних активів; - неможливість повної оцінки фінансового потенціалу підприємства за браком аналогів порівняння, враховуючи специфіку підприємства

Джерело: згруповано автором за даними [5].

Наступним напрямом оцінки фінансового потенціалу аграрного підприємства відповідно з позицією, викладеною вище, є оцінка ефективності використання потенціалу. Її методичний інструментарій, на відміну від вартісної оцінки, є предметом наукових пошуків багатьох дослідників і нині характеризується безліччю підходів. Так, О. В. Шеліхова, О. Д. Гладка, О. Ю. Андрєєва пропонують класифікацію методичних підходів щодо оцінки

використання потенціалу підприємств за напрямом формування інформаційної бази, способом відображення кінцевих результатів, а також за способами оцінки [12, с. 39–45]. Заслугує на інтерес дослідження С. В. Генералової, яка здійснює систематизацію методичного інструментарію з позицій структури потенціалу й пропонує розглядати методи оцінки ресурсного, виробничого й виробничо-економічного потенціалу підприємства [2, с. 14].

У працях А. І. Ковальнової та В. П. Привалової запропоновано й сформовано сукупність показників, які відображають логіку здійснення оцінки фінансового потенціалу підприємства за переважно показниками рентабельності (в розрізі її видів), оборотності (за статтями активів) і тривалості операційного та фінансового циклів [3, с. 108].

Як справедливо вважає І. П. Оленко, інтерес під час управління потенціалом являє комплексна оцінка, яка базується як на визначенні величини потенціалу, так і на дослідженні динаміки змінювання в його стані й використанні [7, с. 86]. Вимірювання потенціалу повинно включати оцінку всіх його складників, ураховуючи при цьому визначальні й різноманітні за своєю сутністю чинники: рівень досягнення цілей підприємства, ефективність функціональних сфер діяльності, здатність системи управління до поступального самовдосконалення й саморозвитку й т. ін. Ефективністю процесів управління потенціалом підприємства, тобто його використання й розвитку, є інтеграція ресурсів і зусиль, знань і навичок, задумів і вчинків, вирішень і дій і т. ін. Реалізація цих процесів є результатом синергетичного поєднання свідомості, управління й діяльності людини.

Комплексну оцінку потенціалу підприємства І. П. Оленко пропонує здійснювати з використанням сукупності показників у зіставленні із цілями функціонування й розвитку підприємства [7, с. 140]. Тоді, як Трусова Н. В., визначаючи фінансовий потенціал, комбінує системний розподіл вартості фінансових ресурсів, ідентифікує ризик фінансування в динамічному тренді фінансово-кредитного забезпечення, визначає вплив на ринкову вартість сільськогосподарських підприємств, що об'єктивно характеризує їх фінансову стабільність [16, с. 394–399].

Досліджуючи наукові праці інших учених, встановлено, що є три концептуальні підходи до оцінки фінансового потенціалу підприємства (рис. 3).

Таким чином, є значна кількість обґрунтованих наукою та апробованих на практиці методів розрахунку різних видів потенціалу підприємства: вартісної оцінки його елементів, нормативний (індикативний), індексний, ресурсно-регресійний, пріоритетної оцінки ресурсів тощо. Для кожного методу притаманні як позитивні, так і негативні сторони. Суттєво вирізняється й частота використання окремих методів.

Висновки. Процес використання фінансового потенціалу аграрних підприємств включає розподіл фінансових ресурсів з урахуванням потенційних можливостей щодо поповнення за рахунок власних і залучених ресурсів, а фінансова стійкість аграрних підприємств ґрунтується на рівні

платоспроможності, кредитоспроможності, інвестиційної привабливості. Обґрунтовано, що використання фінансового потенціалу аграрних підприємств має тісний зв'язок із функцією управління і залежить від цілей та інтересів, які покладено в основу стратегії розвитку підприємства.

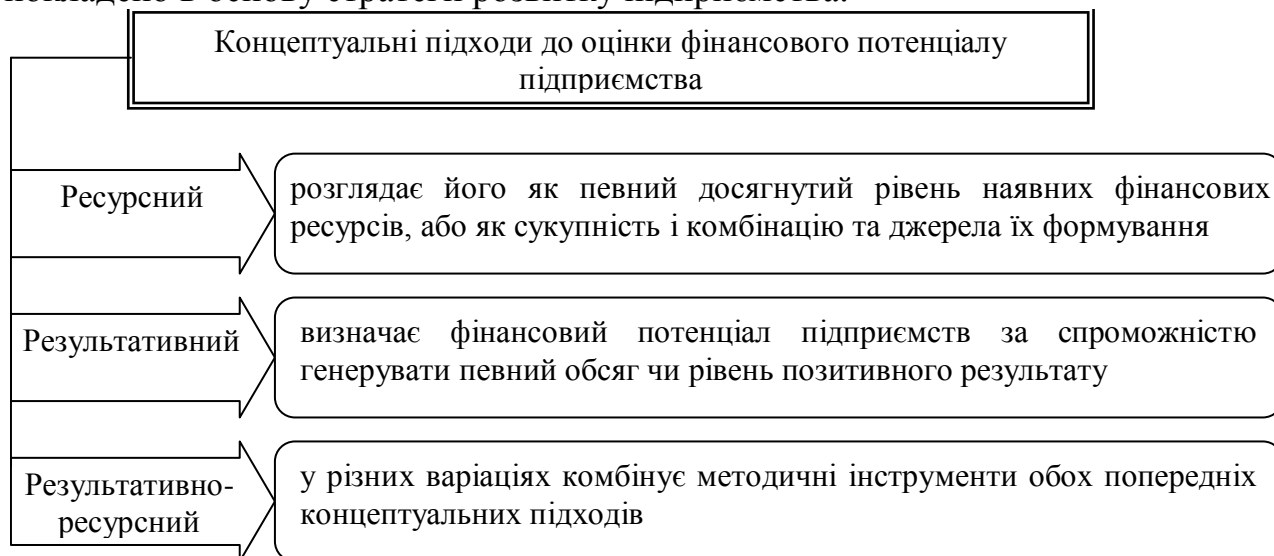

Рис. 3. Концептуальні підходи до оцінки фінансового потенціалу підприємства

Джерело: згруповано автором за даними [1].

Доцільним є застосування сучасних методичних підходів оцінки фінансового потенціалу аграрних підприємств, які базуються на дохідному та витратному методах. Узагальнено концептуальні підходи до оцінки фінансового потенціалу аграрного підприємства, в основі яких покладено ресурсний, результативний та результативно-ресурсний підходи. Обґрунтовані загальні принципи оцінки фінансового потенціалу підприємства, в основі яких лежать базові та специфічні принципи, що є основними правилами, які є основою методичних підходів, відображають чинники й закономірності формування фінансового потенціалу, регулюють процедурний бік методології й методики, тобто спрямовують процес оцінки, який здійснюють з використанням певних методів. У своїй діяльності підприємства повинні використовувати такі принципи, як: цільова орієнтація, економічна самостійність, соціальна справедливість. Реалізація цих принципів сприятиме оптимальному використанню складників фінансового потенціалу, притаманних саме аграрним підприємствам.

Список використаних джерел

1. Березін О. В. Економіка підприємства : навч. посібник / О. В. Березін, Л. М. Березіна, Н. В. Бутенко. – К. : Знання, 2009. – 390 с.
2. Генералова С. В. Методология и механизм индикаторной оценки производственно-экономического потенциала перерабатывающих предприятий зернопродуктового подкомплекса АПК : автореф. дис. на соиск. науч. степени д-ра экон. наук : спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством (экономика, организация и управление предприятиями, отраслями, комплексами АПК и сельского хозяйства)» / С. В. Генералова. – Саратов, 2007.

– 38 с.

3. Ковалев А. И. Анализ финансового состояния предприятия / А. И. Ковалев, В. П. Привалов. – 3-е изд. испр. и доп. – М. : Центр экономики и маркетинга, 1999. – 216 с.

4. Костирко А. Г. Формування і використання фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / А. Г. Костирко. – Миколаїв, 2015. – 25 с.

5. Лапин Е. В. Экономический потенциал предприятия : монография / Е. В. Лапин. – Сумы : Университетская книга, 2002. – 310 с.

6. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури ; пер. с англ. – М. : Дело, 1992. – 702 с.

7. Отенко И. П. Методологические основы управления потенциалом предприятия : монография / И. П. Отенко. – Х. : ХНЭУ, 2004. – 216 с.

8. Сабадирьова А. Л. Потенціал і розвиток підприємства : навч. посібник / А. Л. Сабадирьова, О. М. Бабій, Т. В. Куклінова, Д. Є. Салавеліс. – Одеса : ОНЕУ, ротапринт, 2013. – 343 с.

9. Танклевська Н. С. Стан та перспективи розвитку державного фінансування сільськогосподарських підприємств України [Електронний ресурс] / Н. С. Танклевська, О. О. Супрун // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2013. – Вип. 1(8). – С. 262–270.

10. Танклевська Н. С. Концептуальні основи формування фінансової політики розвитку сільського господарства країни / Н. С. Танклевська // Вісник Севастопольського ГТУ. – 2012. – Вип. 130. – С. 35–39.

11. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посібник / О. С. Федонін, І. М. Репіна, О. І. Олексюк. – К. : КНЕУ, 2004. – 316 с.

12. Шеліхова О. В. Аналіз методичних підходів щодо оцінки потенціалу підприємств будівельного комплексу / О. В. Шеліхова, О. Д. Гладка, О. Ю. Андрєєва // Економіка будівництва і міського господарства. – 2007. – Т. 3. – № 1. – С. 39–45.

13. Шиян В. И. Интегральные показатели эффективности использования ресурсного потенциала сельскохозяйственных предприятий / В. И. Шиян, А. В. Олейник. – Х. : ХНАУ им. В. В. Докучаева, 1989. – 40 с.

14. Шумська С. С. Фінансовий потенціал України : методологія визначення та оцінки / С. С. Шумська // Фінанси України. – 2007. – № 5. – С. 55–64.

15. Юзефович А. Э. Аграрный ресурсный потенциал : формирование и использование / А. Э. Юзефович. – К. : Наукова думка, 1987. – 176 с.

16. Trusova N. V. Methodological tools of effectiveness evaluation financial measures in the system management of agricultural enterprises financial potential / N. V. Trusova // *Wirtschaft und Management : Theorie und Praxis : Sammelwerk der wissenschaftlichen Artikel.* – Vol. 1. – Verlag SWG imex GmbH, Nurnberg, Deutschland, 2014. – pp. 394–399.

References

1. Berezin, O. B., Berezina, L. M. and Butenko, N. V. (2009), *Ekonomika pidpryyemstva* [Economy of enterprise], Znannya, Kyiv, Ukraine.
2. Heneralova, S. V. (2007), Methodology and mechanism indicator evaluation production and economic potential of processing enterprises of grain products subcomplex of APC, Abstract of DrS dissertation, Economy and management of a national economy (economy, the organization and management of enterprises, sectors, complex APC and agriculture), Samara State University of Economics, Samara, Russia.
3. Kovalev, A. Y. and Pryvalov, V. P. (1999), *Analiz finansovogo sostoyaniya predpriyatiya* [Analysis of the financial condition of the enterprise], 3rd ed, Tsentr ekonomiki i marketinga, Moscow, Russia.
4. Kostyrko, A. G. (2015), Formation and realization of agrarian enterprises' financial capacity, Abstract of Ph.D. dissertation, Economics and management of enterprises (by types of economic activity), Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine.
5. Lapin, E. V. (2002), *Ekonomicheskij potentsial predpriyatiya* [The economic potential of the enterprise], Universitetskaya kniga, Sumy, Ukraine.
6. Meskon, M., Al'bert, M. and Khedouri, F. (1992), *Osnovy menedzhmenta* [The basics of management], Delo, Moscow, Russia.
7. Otenko, Y. P. (2004), *Metodologicheskie osnovy upravleniya potentsialom predpriyatiya* [Methodological basis management of the potential of enterprise], KHNEU, Kharkov, Ukraine.
8. Sabadyr'ova, A. L., Babiy, O. M., Kuklinova, T. V. and Salavelis, D. Ye. (2013), *Potentsial i rozvytok pidpryyemstva* [Potential and development of enterprise], ONEU, Odesa, Ukraine.
9. Tanklevs'ka, N. S. and Suprun, O. O. (2013), The state and prospects of development of Ukrainian's agriculture enterprises government financing. *Socio-Economic Problems and the State*, issue 1(8), pp. 262–270.
10. Tanklevs'ka, N. S. (2012), Conceptual bases of formation of financial policy development of the country's agriculture. *Visnyk Sevastopol's'koho HTU*, issue 130, pp. 35–39.
11. Fedonin, O. S., Repina, I. M. and Oleksyuk, O. I. (2004), *Potentsial pidpryyemstva: formuvannya ta otsinka* [Potential enterprises: development and evaluation], KNEU, Kyiv, Ukraine.
12. Shelikhova, O. V., Hladka, O. D. and Andryeyeva, O. Yu. (2007), Analysis of methodological approaches to assess the potential of enterprises building complex. *Ekonomika budivnytstva i miskoho hospodarstva*, vol. 3, no. 1, pp. 39 – 45.
13. Shiyan, V. I. and Oleynyk, A. V. (1989), Integral'nye pokazateli ehffektivnosti ispol'zovaniya resursnogo potentsiala sel'skokhozyajstvennykh predpriyatij [Integral indicators of efficiency of use of resource potential of agricultural enterprises], KHNAU im. V. V. Dokuchaeva, Kharkov, Ukraine.
14. Shums'ka, S. S. (2007), The financial potential of Ukraine: methodology for

determining and evaluation. *Finansy Ukrainy*, no. 5, pp. 55–64.

15. Yuzefovych, A. E. (1987), *Agrarnij resursnyj potentsial: formirovanie i ispol'zovanie* [Agrarian resource potential: the formation and use], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine.

16. Trusova, N. V. (2014), Methodological tools of effectiveness evaluation financial measures in the system management of agricultural enterprises financial potential. *Wirtschaft und Management: Theorie und Praxis: Sammelwerk der wissenschaftlichen Artikel*, vol. 1. pp. 394–399.

How to cite this article? Як цитувати цю статтю?

Стиль – ДСТУ:

Мірошніченко В. Підходи до оцінки фінансового потенціалу аграрних підприємств [Електронний ресурс] / В. Мірошніченко // *Agricultural and Resource Economics : International Scientific E-Journal*. – 2016. – Vol. 2. – No. 2. – С. 17–26. – Режим доступу : www.are-journal.com.

Style – Harvard:

Miroshnichenko, V. (2016), Approaches to the evaluation of financial potential of agricultural enterprises. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, [Online], vol. 2, no. 2, available at: www.are-journal.com.